

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin torjumisesta

Eduskuntatunnus
U 14/2024 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 6.2.2024 ehdotuksen (COM(2024) 60 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi, jolla muutettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2011/93/EU lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta (jäljempänä ”direktiivi”).

Direktiiviehdotuksesta saavutettiin neuvoston yleisnäkemyks oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.-13.12.2024. Suomi hyväksyi yleisnäkemyksen. Trilogineuvottelut Euroopan parlamentin kanssa käynnistyivät kesäkuussa 2025. Puheenjohtajamaa Kyproksen tavoitteena on saattaa neuvottelut päätökseen puheenjohtajuuskaudellaan.

Alkuperäisen direktiiviehdotuksen sisältöä on käsitelty tarkemmin asiaa koskevassa U-kirjelmässä U 14/2024 vp. U-jatkokirjeessä UJ 24/2024 vp on käsitelty neuvoston direktiiviehdotukseen neuvotteluiden aikana tehtyjä keskeisimpiä muutoksia.

Tämä kirjelmä perustuu Euroopan parlamentin mietintöön sekä puheenjohtajamaan ja komission esittämiin viimeisimpiin kompromissiehdotuksiin. Tässä kirjelmässä tarkastellaan erityisesti Suomen kannalta keskeisimpiä trilogineuvottelujen kysymyksiä ja täydennetään Suomen kantoja trilogineuvottelujen loppuvaiheeseen.

Suomen kanta

Suomen kannat direktiiviehdotukseen on määritelty valtioneuvoston kirjelmässä U 14/2024 vp ja jatkokirjelmässä UJ 24/2024 vp, joissa todetaan mm. seuraavasti:

Valtioneuvosto suhtautuu direktiiviehdotuksen tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti. Valtioneuvosto pitää yleisesti tärkeänä toimia tehokkaasti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumiseksi. Direktiiviehdotuksessa on samoja tavoitteita kuin pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa vakavien lapsiin kohdistuvien rikosten uhrien suojelemisesta.

Valtioneuvosto täydentää kantaansa seuraavasti osallistuakseen direktiiviehdotuksen neuvotteluihin:

Trilogineuvotteluissa esille tulleiden uusien kriminalisointivelvoitteiden osalta valtioneuvosto pitää edelleen tärkeänä huolehtia neuvotteluissa siitä, että direktiiviehdotuksen sisältämien rikosten määrittelyssä kunnioitetaan rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteen sisältyvää tarkkarajaisuuden vaatimusta ja että ne ovat soveltamisalaltaan tarkoituksenmukaisia sekä yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisia. Niin ikään valtioneuvosto pitää tärkeänä rangaistus- ja seuraamussäännöksiin liittyvää välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatetta.

Osana direktiiviehdotuksen kokonaisuutta neuvottelujen kohteena on ollut myös suojaikarajan ylittäneiden alaikäisiä koskien suostumuksen puuttumiseen perustuva säännös raiskauksesta. Valtioneuvosto edistää neuvotteluissa yhteistyössä muiden samanmielisten jäsenvaltioiden kanssa suostumuksen puuttumiseen perustuvan raiskaussäännöksen sisällyttämistä direktiiviin. Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin kriittisesti sellaiseen suostumuksen määritelmään, joka ei ole minkään yksittäisen rikostunnusmerkistön osa, vaan koskee useita direktiivissä tarkoitettuja rikoksia ja jossa siksi on kyse ennemminkin rikosvastuun yleisistä edellytyksistä. Valtioneuvosto pyrkii direktiivin jatkoneuvotteluissa siihen, ettei EU:n perussopimusten sisältämää aineellisen rikoslainsäädännön lähentämistä koskevaa oikeusperustaa tulkita laajentavasti.

Suomi on pyrkinyt johdonmukaisesti saamaan joustavuutta direktiiviehdotuksen 12 artiklaan koskien rikostaustan selvittämistä, mutta pyrkimyksistä huolimatta riittävän joustavuuden ja liikkumavaran säilyttäminen ei vaikuta olevan mahdollista. Valtioneuvosto on valmis hyväksymään rikostaustan tarkistamista koskevan kiristyksen, mikäli direktiivin neuvottelutulos kokonaisuutena arvioiden on Suomen neuvottelutavoitteiden kannalta myönteinen. Valtioneuvosto katsoo, että rikostaustan selvittäminen rekrytoitaessa henkilö työhön tai vapaaehtoistoimintaan lasten kanssa on yksi tärkeä keino, jolla lapsia voidaan suojella.

Valtioneuvoston kannan mukaan jatkoneuvotteluissa on tärkeää pyrkiä säilyttämään riittävä kansallinen liikkumavara ja joustavuus seuraamusten koventamisperusteita, syyteoikeuden vanhentumisaikoja sekä vahingonkorvausta koskevassa sääntelyssä.

Valtioneuvosto suhtautuu direktiiviehdotuksen rikoksen uhrien auttamista, tukea ja suojelelun sekä rikosten ennaltaehkäisyä koskeviin tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti. Valtioneuvosto katsoo, että sääntelyssä tulisi pyrkiä tarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin ja ottaa huomioon jäsenvaltioiden järjestelmien perusteet. Valtioneuvosto pyrkii neuvotteluissa ratkaisuihin, jotka ovat sovittavissa Suomen järjestelmään ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia, ja pitää esillä EU-rahoitusmahdollisuuksien selvittämistä.

Direktiiviehdotusta koskevissa neuvotteluissa on pyritty huomioimaan muualla EU-lainsäädännössä tehdyt ratkaisut. Siltä osin kuin direktiiviehdotus sisältää samanlaista sääntelyä kuin muissa direktiiveissä ja neuvoteltavana olevissa ehdotuksissa, neuvotteluissa

tulee jatkossakin ottaa huomioon niissä tehdyt ratkaisut niin, että sääntely on johdonmukaista ja velvoitteet ovat keskenään yhteensovitettavissa.

Valtioneuvosto muodostaa kantansa lopulliseen neuvottelutulokseen kokonaisarvioinnin perusteella, ottaen huomioon hallitusohjelman lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden torjuntaa sekä uhrien asemaa ja oikeuksia koskevat painotukset.

Pääasiallinen sisältö

Direktiivin muutosehdotuksen tarkoituksena on tehostaa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumista varmistamalla, että teknologinen kehitys on huomioitu sekä kriminalisoinneissa mahdollisina lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekoapoina että keinoina tutkia ja selvittää näitä rikoksia. Lisäksi direktiiviehdotuksen tarkoituksena on tehostaa rikosten ennaltaehkäisyä ja torjuntaa, vahvistaa rikosten uhreille tarjottavaa tukea sekä edistää osapuolten välistä yhteistyötä rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa niin kansallisesti kuin myös jäsenvaltioiden välillä.

Seuraavassa tarkastellaan Suomen kannalta keskeisimpiä trilogineuvotteluissa käsiteltäviä kysymyksiä, ehdotukseen tehtyjä keskeisimpiä muutoksia sekä muutoksia, jotka eivät sisällyneet komission alkuperäiseen ehdotukseen tai neuvoston yleisnäkemykseen.

Neuvotteluissa Suomelle keskeisimpiä kysymyksiä ovat olleet erityisesti rikosten määritelmät ja seuraamustasot, suostumuksen määritelmä ja soveltamisala, raskauttavat seikat, vanhentumisajat, oikeushenkilön rangaistusvastuu, vahingonkorvausvastuu, rikostaustan selvittäminen sekä ilmoittamisvelvollisuus rikoksista.

Useiden kysymysten osalta neuvottelut ovat vielä kesken. Euroopan parlamentin mietinnössä ehdotetaan erinäisiin artikloihin sellaisia lisäyksiä, joista ei ole vielä trilogineuvottelujen yhteydessä käyty keskustelua yhdessä Euroopan parlamentin kanssa, mutta jotka selvytymisen vuoksi selostetaan tarpeellisin osin alla.

Rikosten määritelmät ja seuraamustasot

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua kriminalisointeja koskevien säännösten yksityiskohdista sekä määritelmistä. Euroopan parlamentti on mietinnössään ehdottanut direktiiviin sisällytettäväksi uusia kriminalisointivelvoitteita, jotka eivät sisällyneet komission alkuperäiseen ehdotukseen. Uusi 5b artikla velvoittaisi kriminalisoimaan tekoja, jotka liittyvät lasta seksuaalisesti esittävän materiaalin tuottamiseen suunniteltuihin tai muunneltuihin tekoälyjärjestelmiin. Ehdotettu 6a artikla koskisi seksuaalista kiristystä. Uusi 8a artikla koskisi Euroopan parlamentin ehdottamassa muodossa matkustamista seksuaaliväkivallan tai seksuaalisen riiston tarkoituksessa. Artiklojen sisältöä on pyritty neuvotteluissa täsmentämään niin, että ne olisivat soveltamisalaltaan tarkoituksenmukaisia ja yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten sekä kriminalisointiperiaatteiden mukaisia. Viimeisimmässä puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa tekoälyjärjestelmiä koskevaa artiklaehdotusta on rajattu tekoapojen osalta. 8a artiklaa on sen sijaan muutettu siten, että rikosoikeudellinen vastuu kohdistuisi matkaa järjestävään tahoon, eikä henkilöön, joka matkustaisi rikoksen tekemiseksi.

Direktiiviehdotuksen 3 artiklaan sisältyy velvoite kriminalisoida muun muassa raiskaus. Euroopan parlamentti ehdottaa neuvoston yleisnäkemyksessä hyväksyttyä laajempaa suostumuksen määritelmää. Suomi on suuren valiokunnan kannan mukaisesti (SuVL 14/2023 vp) kannattanut suostumuksen puuttumiseen perustuvan raiskaussäännöksen säilyttämistä direktiivissä. Euroopan parlamentin mietinnössä suostumus määritellään yleisesti useita direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskien 2 ja 10 artiklassa. Neuvoston yleisnäkemykseen ei sisällytetty tällaista laajemmin sovellettavaa suostumuksen

määritelmää, joka ei ole minkään yksittäisen rikostunnusmerkistön osa, vaan koskee ennemminkin rikosvastuun yleisiä edellytyksiä.

Euroopan parlamentin ehdotuksiin sisältyy neuvoston yleisnäkemyksessä hyväksytyä korkeampia rangaistustasoja. Puheenjohtajan viimeisimmässä ehdotuksessa enimmäisrangaistusten vähimmäistasot ovat Euroopan parlamentin ehdotuksia alempia. Direktiivin johdanto-osan 16 perustelukappaleen mukaan ”direktiivissä tarkoitetuista rikoksista säädettyä tämän direktiivin mukaista vankeusrangaistuksen enimmäiskestoja olisi sovellettava ainakin kyseisten rikosten vakaviin muotoihin”. Neuvottelut seuraamustasojen osalta ovat kesken.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua oikeushenkilölle määrättäviä seuraamuksia koskevan 14 artiklan muuttamisesta. Euroopan parlamentin ehdotuksen mukaan oikeushenkilölle määrättävistä seuraamuksista, liikevaihtoperusteinen tai euromääräinen, tulisi määrätä se, joka olisi kussakin tapauksessa korkeampi. Tämä poikkeaisi selvästi muissa viime aikoina hyväksytyissä rikosoikeuden alan direktiiveissä tehdyistä ratkaisuista. Neuvotteluissa on pyritty säilyttämään tältä osin riittävä kansallinen liikkumavara ja johdonmukaisuus muuhun EU:n sääntelyyn. Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen perusteella tällaista tilannekohtaista arviointia korkeammasta seuraamuksesta ei edellytetäisi, ja artikla olisi johdonmukainen suhteessa muihin viime aikoina hyväksytyissä direktiiveissä omaksuttuihin sääntelymalleihin.

Raskauttavat seikat, vanhentumisajat ja vahingonkorvausvastuu

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua raskauttavia seikkoja koskevan 11 artiklan velvoittavuudesta sekä uusista raskauttavista seikoista. Kokonaisuudessaan velvoittava ja uusilla koventamisperusteilla täydennetty lista poikkeaa yleisnäkemyksessä hyväksytystä muotoilusta, jossa veloitetaan sisällyttämään kansalliseen lainsäädäntöön yksi tai useita luetelluista koventamisperusteista. Neuvotteluissa on pyritty säilyttämään yleisnäkemyksessä saavutettua joustavuutta ja löytämään kompromissi kokonaan velvoittavan listan ja yleisnäkemyksen laajasti harkinnanvaraisen listan välillä.

Euroopan parlamentti on mietinnössään ehdottanut syyteoikeuden vanhentumisaikojen poistamista kokonaan kaikissa direktiivissä tarkoitetuissa rikoksissa. Viimeisimmässä puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa vanhentumisaikoja on kuitenkin porrastettu sekä pidennetty suhteessa neuvoston yleisnäkemyksessä hyväksytyyn niin, että vanhentumisajat jatkuisivat rikoksen vakavuuden mukaan vähintään 10, 20 tai 30 vuotta asianomistajan täysi-ikäistymisen jälkeen. Direktiiviehdotuksen mukaiset vanhentumisajat eivät koskisi lievemmin rangaistavia tekoja.

Komission alkuperäiseen direktiiviehdotukseen sisältyi uusi 23 artikla koskien uhrin oikeutta korvauksiin sekä rikosentekijöiltä että rikoksen uhreille perustetulta kansalliselta korvausjärjestelmältä. Neuvoston yleisnäkemyksessä vahingonkorvausvastuuta koskeviin veloitteisiin saatiin joustavuutta ja erityisesti korvausten vanhentumista koskevasta yksityiskohtaisesta sääntelystä luovuttiin. Euroopan parlamentin mietinnön mukaan vahingonkorvausvastuusta tulisi säätää komission alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti, mutta kuitenkin niin, että vahingonkorvausvastuu ei vanhentuisi. Artiklasta ei ole käyty vielä keskustelua Euroopan parlamentin kanssa. Komission kompromissiehdotuksessa esitetään, että uhrilla tulisi olla oikeus hakea täyttä korvausta tekijältä sekä tarvittaessa oikeushenkilöltä ja kansalliselta korvausjärjestelmältä. Vanhentumisääntelyn osalta edettäisiin pitkälti komission alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti (20, 25 ja 30 vuotta asianomistajan täysi-ikäistymisen jälkeen). Sääntelytapa yleisesti vahingonkorvausvastuuta

koskien ei ole yhdenmukainen suhteessa muihin uhrien oikeuksia sääntelevissä unionin instrumenteissa säädettyihin ja ehdotettuihin vahingonkorvausta koskeviin säännöksiin.

Tutkintakeinot ja rikosasian käsittely

Euroopan parlamentin ehdotuksiin sisältyy yksityiskohtaista pakkokeinoja koskevaa sääntelyä. Ehdotuksen tutkintavaltuuksia koskeviin velvoitteisiin 16 artiklassa on saatu neuvottelujen yhteydessä joustavuutta, ja viimeisimmän kompromissiehdotuksen perusteella sääntely vastaa muissa viime aikoina hyväksytyissä direktiiveissä omaksuttuja sääntelymalleja.

Lasten suojelua esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä koskevan 22 artiklan velvoitteita ehdotetaan täydennettäväksi Euroopan parlamentin mietinnössä todistajan asemassa olevien lasten osalta. Kysymyksestä ei ole käyty vielä keskustelua Euroopan parlamentin kanssa.

Rikostaustan selvittäminen

Trilogineuvotteluissa Suomelle erityisen merkityksellinen kysymys on ollut rikostaustan selvittämistä koskeva 12 artikla. Euroopan parlamentti ei hyväksynyt yleisnäkemyksen mukaista lopputulosta, jossa selvittämisvelvollisuus rajattiin eräisiin toimialoihin. Useat muut jäsenvaltiot ovat tuoneet trilogineuvotteluissa esille myönteisen tai joustavan suhtautumisen komission alkuperäisen ehdotuksen mukaiseen ehdottomaan velvollisuuteen, eikä Suomen artiklaan ehdottama joustavuus sen sijaan saanut laajempaa tukea. Trilogineuvotteluissa artiklaan on palautettu rikostaustan selvittämisvelvollisuus komission ehdottamassa laajennetussa muodossa ilman toimialakohtaisia rajauksia. Vaikuttaa siltä, että artiklaan ei tulla saamaan Suomen tavoittelemaa joustavuutta tai liikkumavaraa.

Ilmoittamisvelvollisuus rikoksista ja ilmoitusmekanismit

Euroopan parlamentin ehdotuksiin sisältyy myös yleisnäkemyksestä poistetut 17 artiklan 3 ja 4 kohdat lasten kanssa työskentelevien velvollisuudesta ilmoittaa viranomaisille, jos he epäilevät, että lapseen on kohdistunut tai kohdistuu jokin direktiivissä tarkoitettu rikos. Euroopan parlamentin mietinnössä velvoite ulotetaan komission alkuperäistä ehdotusta laajemmin eri ammattihenkilöihin sekä lisäksi lasten kanssa toimiviin vapaaehtoihin. Artiklaa ehdotetaan myös täydennettävän tarkemmilla säännöksillä raportointimekanismeja koskevista edellytyksistä sekä resursseista.

Euroopan parlamentin mietinnössä ehdotetaan 18 artiklaan uutta 1a kohtaa kolmannen osapuolen ilmoitusmahdollisuudesta. Ehdotetun johdantokappaleen 34b mukaan mahdollisuus tehdä ilmoitus kolmannen osapuolen välityksellä helpottaisi oikeuden saattavuutta tilanteissa, joissa uhri pelkää ilmoituksen tekemisen seurauksia tai ei muista syistä voi ottaa yhteyttä toimivaltaiseen viranomaiseen. Ehdotuksen sisältö ja sen suhde uhridirektiivin muutosdirektiivin 5a artiklan 2 kohdan 2 alakohtaan ja 2a kohtaan jää osin epäselväksi. Komissio on esittänyt kompromissiehdotuksessaan artiklakohdan poistamista ottaen huomioon kyseessä olevat artiklat.

Euroopan parlamentin mietinnön 18 artiklan 2a kohdassa jäsenvaltiolta edellytetään luomaan lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa koskien monialaisen yhteistyön rakenteet. Euroopan parlamentin esittämä uusi 2a kohta sisältäisi velvoitteen kannustaa ja tukea, myös taloudellisesti, muiden ilmoitusmekanismien käyttöönottoa. Tällaisina mekanismeina mietinnössä tuodaan esille tukipuhelimet sekä rikosepäilyjen vastaanottamiseen, arviointiin ja ilmoittamiseen koulututtuneet hyvinvointivastaavat (well-being officer). Ilmoitusmekanismit tulisi integroida osaksi kansallista lastensuojelujärjestelmää ja niille tulisi varmistaa riittävät resurssit. Ehdotuksen osalta on osin epäselvää, velvoittaako artiklakohta perustamaan uusia ilmoitusmekanismeja. Suomessa rikoksesta ilmoitetaan

poliisille, ja useamman rikosilmoituskanavan käyttöönotto poikkeaisi kansallisesta järjestelmästä.

Euroopan parlamentin mietinnön johdosta direktiiviehdotukseen on palautettu 18 artiklan 3 kohta, joka koskee rikosilmoituksen vastaanottavan viranomaisen kieltoa siirtää uhrin oleskelustatusta koskevia henkilötietoja maahanmuuttoviranomaisille. Kieltoa ei ole Euroopan parlamentin mietinnössä ajallisesti rajattu. Komissio on viimeisimmässä kompromissiehdotuksessaan esittänyt, että kiello ulottuisi komission alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti ajallisesti vähintään siihen asti, kunnes uhridirektiivin 22 artiklassa tarkoitettu ensimmäinen henkilökohtainen arviointi on saatu tehtyä. Suomessa toimivaltaisia maahanmuuttoviranomaisia ovat maahanmuuttoviraston lisäksi poliisi ja Rajavartiolaitos. Näin ollen tietojen välittämisen kiellon ulottaminen kaikkiin maahanmuuttoviranomaisiin olisi haasteellista. Kuitenkin, kun kyseessä on nimenomaan kiello välittää tieto maahanmuuttoviranomaiselle, poliisille tehty ilmoitus epäilystä rikoksesta ei välttämättä tarkoita tiedon välittämistä edelleen. Muilla uhrien kanssa yhteyksissä olevilla viranomaisilla ei lähtökohdaisesti ole ilman uhrin suostumusta oikeutta tai velvollisuutta ilmoittaa maahanmuuttoviranomaisille kohtaamastaan rikoksen uhrista, vaikka viranomaisella olisi tiedossa, että uhri oleskelee laittomasti maassa. Tilanteessa, jossa rikoksen uhri tekee epäilystä rikoksesta ilmoituksen poliisille, edellytettäisiin lainsäädännön tarkastelua, jotta esimerkiksi Maahanmuuttovirastolla ei olisi oikeutta saada tällaisesta tapauksesta tietoa. Voidaan arvioida, että direktiivin edellytyksiä olisi haastavaa täyttää tältä osin.

Uhrien auttaminen ja tukeminen sekä rikosten ennaltaehkäisy

Euroopan parlamentti ehdottaa mietinnössään useita täydennyksiä uhrien auttamista ja tukemista koskevaan 21 artiklaan. Artiklassa säädettäisiin naiseen kohdistuvan väkivallan torjunnan direktiiviä vastaavasti erityistuesta seksuaalirikosten lapsiuhreille tukikeskuksissa, jotka voisivat olla osa kansallista terveydenhuoltojärjestelmää. Artiklaan ehdotetaan muitakin tukimuotoja koskevia täydennyksiä niin, että tukea tarjottaisiin kootusti yhdessä paikassa uhrien lisäksi heidän perheille. Artiklassa olisi myös tarkemmat säännökset eri palveluiden sisällöstä, maksuttomuudesta sekä saavutettavuudesta. Euroopan parlamentti ehdottaa täsmennettäväksi, että direktiiviehdotuksen 21 ja 22 artiklan mukaista apua, tukea ja suojelua on tarjottava riippumatta siitä, onko rikosilmoitusta tehty. 21 artiklassa tarkoitettuja tukipalveluita järjestetään erityisesti Suomessa Barnahus-mallin puitteissa. Barnahus-yksiköt avustavat epäillyn lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisessä ja haitan arvioinnissa, ja palvelujen piiriin pääsy edellyttää poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyyntöä. Euroopan parlamentin ehdottama laajennus muuttaisi huomattavasti yksiköiden toiminnan luonnetta vaikuttaen myös niiden kyvykkyyteen vastata viranomaisten tekemiin pyyntöihin. Täydennyksistä ei ole käyty vielä keskustelua Euroopan parlamentin kanssa. Komissio esittää kompromissiehdotuksessaan erinäisten uhridirektiivin kanssa päällekkäisten artiklakohtien poistamista. Toisaalta komissio ehdottaa myös uhridirektiiviä pidemmälle menevää velvollisuutta tarjota uhridirektiivin muutosdirektiivin 9a artiklassa tarkoitettujen tukipalveluita samoissa tiloissa. Suomessa Barnahus-yksiköiden palveluja ei edellytetä tarjottavan samoissa tiloissa.

Direktiiviehdotuksen 27 artiklassa säädetään kohdennetuista ja tehokkaista interventio-ohjelmista henkilöille, jotka pelkäävät syyllistyvänsä direktiivissä tarkoitettuihin lapsiin kohdistuviin rikoksiin. Euroopan parlamentin mietinnön mukaan tällaisiin ohjelmiin ja toimenpiteisiin tulisi mahdollistaa anonyymi pääsy. Samoin tällaisen henkilön perheenjäsenen saataville tulisi järjestää palveluita, esimerkiksi tukiryhmiä. Suomessa kansallinen sosiaali- ja terveydenhuolto koskeva lainsäädäntö estää palveluiden tarjoamisen anonyymisti. Viimeisimmässä puheenjohtajamaan kompromissiehdotuksessa on huomioitu, että velvoite anonyymeista palveluista ei koske sosiaali- ja terveystalvueluita, jos kansallinen sääntely estää palveluiden tarjoamisen anonyymisti. Perheenjäsenten osalta on täsmennetty, että kyse olisi mahdollisuudesta osallistua ohjelmiin tai toimenpiteisiin tarkoituksena

saada neuvontaa. Suomessa järjestöt tarjoavat jossakin määrin uusia ehdotuksia vastavia palveluita, mutta työ on toistaiseksi rahoitettu hankerahoituksella.

Rikosten ennaltaehkäisyä koskevaa 28 artiklaa ehdotetaan Euroopan parlamentin mietinnössä täydennettävän säätämällä velvollisuudesta varmistaa, että eri ammattihenkilöille, jotka kohtaavat tehtävissään seksuaalirikosten kohteeksi joutuneita lapsia, suunnattua säännöllistä ja erikoistunutta koulutusta tarjotaan ja edistetään. Puheenjohtajan viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa kouluttamistoimenpiteitä koskeva velvoite on rajattu velvoitteeseen edistää säännöllistä ja erikoistunutta koulutusta. Barnahus-yksiköitä koskevaa sääntelyä ollaan parhaillaan uudistamassa, ja hallituksen esityksen HE 63/2026 vp mukaan yksiköiden tehtävänä olisi tarjota lasten kanssa työskenteleville tahoille lapsen kohdistuvan väkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista koskevaa koulutusta ja tukea.

Euroopan parlamentin mietintöön sisältyy myös erinäisiä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä koskevia velvoitteita, kuten informaatiota ja neuvontaa tarjoavan tukipuhelimen, chat-palvelun tai muun yhteydenottokanavan perustaminen nimenomaisesti direktiivissä tarkoitettulle uhriyhmälle. Valtion järjestämisvastuulle ei tällä hetkellä kuulu tällaisen palvelun tarjoaminen Suomessa. Neuvoston yleisnäkemyksessä eri ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä koskevan artiklakohdan velvoitteisiin saatiin joustavuutta.

Yhteistyö ja seksuaaliväkivallan vastainen työ

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua uuden kansainvälistä yhteistyötä koskevan 25a artiklan sisällyttämisestä direktiiviin. Täsmennyksiä kansainvälistä yhteistyötä koskien ehdotetaan myös lainkäyttövaltaa koskevaan 19 artiklaan sekä koordinointi- ja yhteistyömekanismeja koskevaan 25 artiklaan. Ehdotukset koskevat yhteistyötä kolmansien maiden viranomaisien sekä Unionin virastojen kanssa. Viimeisimmissä kompromissiehdotuksissa sääntely on siirretty direktiiviehdotuksen johdanto-osaan.

Direktiiviehdotuksessa on huomioitu tilanteet, joissa lapsen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin käsittelyä ei tule pitää oikeudettomana. Poikkeus koskee tahoja, joiden toimivaltuuteen tai velvollisuuteen kuuluu lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastainen työ. Euroopan parlamentti on ehdottanut mietinnössään velvollisuutta luoda tällaisia toimijoita ja niiden auktorisointia koskeva oikeudellinen kehys mahdollistaen toimijoille erinäisiä tehtäviä. Neuvotteluissa artiklaan on saatu joustavuutta, eikä artikla velvoita tällaisten palvelujen tarjoamiseen eikä niiden auktorisointiin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperustoiksi on määritelty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 82 artiklan 2 kohta ja 83 artiklan 1 kohta. Myös nyt muutettava direktiivi 2011/93/EU annettiin näiden oikeusperustojen nojalla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti hyväksyi kantansa toukokuussa 2025 (2024/0035/COD).

Euroopan parlamentissa vastuuvaliokunta on kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE), jossa asian esittelijä on Jeroen Lenaers (EPP). Ehdotusta käsittelevät lisäksi kulttuurin ja koulutuksen valiokunta (CULT), naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta (FEMM) ja oikeudellisten asioiden valiokunta (JURI).

Kansallinen valmistelu

U-jatkokirjeluonnosta on käsitelty oikeus- ja sisäasiat -jaoston (EU 7) kirjallisessa menettelyssä 7.5.-8.5.2026.

Eduskuntakäsittely

Direktiiviehdotusta koskevasta U-kirjelmästä U 14/2024 vp ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 10/2024 vp), hallintovaliokunta (HaVL 8/2024 vp) ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (TyVL 5/2024 vp). Suuri valiokunta on hyväksynyt eduskunnan kannan SuVEK 51/2024 vp, jonka mukaisesti valiokunta on yhtynyt erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Direktiiviehdotusta koskevasta U-jatkokirjeestä UJ 24/2024 vp on antanut lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 20/2024 vp).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiiviehdotuksen vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2024 vp sekä U-jatkokirjeessä UJ 24/2024 vp. Direktiiviehdotukseen sisältyvistä velvoitteista aiheutuisi muutostarpeita Suomen kansalliseen lainsäädäntöön.

Muutostarpeita aiheutuisi ainakin uusia kriminalisointivelvoitteita sisältävistä 5b ja 8a artiklasta sekä jo yleisnäkemyksessä hyväksytyistä 7 ja 8 artiklasta. Seuraamustasojen osalta puheenjohtajan viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa ehdottamat enimmäisrangaistukset ovat alustavan arvion mukaan monelta osin rikoslain mukaan mahdollisia vakavimmissa tapauksissa. Direktiiviehdotus tulee kuitenkin mahdollisesti edellyttämään joidenkin rikosten enimmäisrangaistusten korottamista.

Lainsäädännön muutostarpeita aiheutuisi myös rikostaustan selvittämistä koskevasta 12 artiklasta, oikeushenkilöiden seuraamuksia koskevasta 14 artiklasta sekä vanhentumisaikoja koskevasta 16a artiklasta.

Lastensuojelulaissa (417/2007) säädetään tiettyjen henkilöryhmien velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoittaa poliisille, kun on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaali- tai pahoinpitelyrikos. Ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen Euroopan parlamentin ehdottamalla tavalla edellyttäisi toteutuessaan lainsäädäntömuutosten tarpeen arviointia lastensuojelulaissa tarkoitettujen ilmoitusvelvollisten osalta.

Direktiiviehdotuksen 18 ja 21 artikloihin ehdotettujen muutosten vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön on haastavaa arvioida neuvottelujen tämänhetkisessä vaiheessa.

Alustavan arvion mukaan Euroopan parlamentin ehdottamat täydennykset 22 artiklaan eivät vastaa kaikilta osin kansallista sääntelyä. Ehdotetut muutokset koskien uhrin suojelua koskevien säännösten ulottamista todistajan asemassa oleviin alaikäisiin edellyttäisivät todennäköisesti toteutuessaan muutoksia lainsäädäntöön.

Vahingonkorvausvastuuta ja sen vanhentumista koskevaan 23 artiklaan ehdotetut muutokset saattaisivat artiklan lopullisesta sisällöstä riippuen edellyttää lainsäädännön muutostarpeita. Rikosvahinkolaissa useille korvauksille on säädetty enimmäismäärä, joka toisinaan jää rikosentekijän maksettavaksi määrättyä korvausta pienemmäksi. Komission viimeisin kompromissiehdotus saattaisi edellyttää enimmäismääriä koskevan rikosvahinkolain sääntelyn muuttamista, mikäli se hyväksyttäisiin sellaisenaan. Myöskään vahingonkorvausvastuun vanhentumista koskeva sääntelytapa ei ole yhdenmukainen suhteessa kansalliseen vanhentumissääntelyyn.

Ahvenanmaan toimivaltaa on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2024 vp.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2024 vp.

Direktiiviehdotuksen 12 artiklassa tarkoitettua lasten kanssa työskentelevien sekä lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisvelvollisuutta koskeva muutos nostaisi Oikeusrekisterikeskuksen tapausmääriä mainituissa asiaryhmissä. Artiklan edellyttämät muutoksen rikosrekisteriotteen sisältöön aiheuttaisivat tietojärjestelmämuutoksia. Muutoksista aiheutuisi Oikeusrekisterikeskukselle sekä tietojärjestelmä- että henkilöstökustannuksia, joiden tarkempi arvioiminen on kuitenkin vielä tässä vaiheessa vaikeaa.

Toteutuessaan direktiiviehdotuksen 23 artiklaan ehdotetuista muutoksista aiheutuisi mahdollisesti tuntuaviakin kustannuksia Valtiokonttorille. Taloudellisia vaikutuksia on haastava arvioida neuvottelujen tämänhetkisessä vaiheessa.

Uhrien tukemista, auttamista ja suojelua, rikosten ennaltaehkäisemistä sekä ehkäisy- ja katkaisupalveluita koskevilla velvoitteilla tulee olemaan taloudellisia vaikutuksia erityisesti, mikäli artikloihin sisällytetään Euroopan parlamentin mietinnössään ehdottamat lisäykset. Taloudellisia vaikutuksia aiheutuu ainakin riittävien palveluiden ja niiden resursien varmistamisesta. Euroopan parlamentin ehdottamat laajennukset olemassa oleviin tukipalveluihin sekä mahdolliset uudet tukipalvelut, kuten tukipuhelimen käyttöönotto, edellyttäisivät myös toteutuessaan resursseja.

Euroopan parlamentti ehdottaa mietinnössään täydennyksiä direktiiviehdotuksen 31 artiklan velvoitteeseen kerätä ja tilastoida tietoa. Laajemmista velvoitteista aiheutuisi jossakin määrin kustannuksia tilastoista vastaavalle Tilastokeskukselle.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

U-jatkokirjeen valmistelu perustuu viimeisimpiin käytettävissä olleisiin neuvotteluasiakirjoihin sekä Euroopan parlamentin mietintöön (2024/0035/COD).

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Erytisiasiantuntija Kaisla Pohjolainen
etunimi.sukunimi@gov.fi
+358 295 150 246

VAHVA-tunnus

EU/445/2024

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite